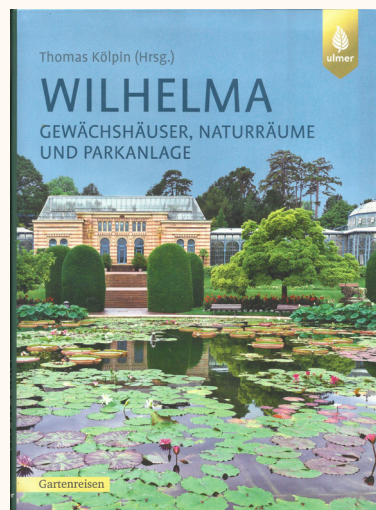

**THOMAS KÖLPIN (HRSG.), BJÖRN SCHÄFER, MICHA SONNENFROH.
MIT FOTOGRAFIIEN VON LUCA SIERMANN, WILHELMA.
GEWÄCHSHÄUSER, NATURRÄUME UND PARKANLAGE
(WILHELMA. SZKLARNIE, OBSZARY NATURALNE
I ZAŁOŻENIA PARKOWE),**

**SS. 96, 80 BARWNYCH FOTOGRAFII, STUTTGART (HOHENHEIM)
2019, EUGEN ULMER KG, ISBN 978-3-8186-0691-6, WWW.ULMER.DE**

„Wilhelma” jako ogród zoologiczno-botaniczny stanowi „raj” przyrodniczy w Stuttgarcie. Jego sława sięga daleko poza niemiecki kraj związkowy Badenia – Wirtembergia. Stanowi ona magnes dla zwiedzających. Nazwa „Wilhelma” pochodzi od króla Wilhelma I Wirtemberskiego. Obejmuje on: ogród zoologiczny (pomieszczenia i wybiegi dla zwierząt), ogród botaniczny (zbiory różnych roślin), założenia parkowe, szklarnie pokazowe, a także historyczne dziedzictwo ogrodnicze Stuttgartu. W roku 2019 ukazała się w ramach serii „Podróże ogrodnicze” znakomita książka ogrodniczo-botaniczna „Wilhelma. Szklarnie, obszary naturalne i założenia parkowe”.

Autorami tego opracowania są Thomas Kölpin (jako wydawca), a także Björn Schäfer i Micha Sonnenfroh. Thomas Kölpin jest biologiem, a od 2014 r. dyrektorem Wilhelmy. Natomiast Björn Schäfer jest biologiem i kierownikiem Działu Botaniki, a Micha Sonnenfroh jako architekt ogrodowy i krajobrazu kierownikiem Działu Opieki Parkowej. Znakomite zdjęcia są autorstwa Luci Siermanna. Podnoszą one znaczenie wartości opracowania, ułatwiając znacznie „spacer” po „Wilhelmie”.

Omawiana tutaj książka składa się z kilku charakterystycznych części: „Wprowadzenia” (s. 4–13); „Ogrodu mauretańskiego” (s. 14–29); „Historycznych szklarni” (s. 30–37); „Domów pokazowych” (s. 38–49); „Siedlisk” (s. 50–69); „Osobowości drzewiastych” (s. 70–81); „Wilhelmy w przebiegu pór roku” (s. 52–93) oraz uwag końcowych (informacja dla zwiedzających i informacji o autorach). We „Wprowadzeniu” autorzy stwierdzają, że „Wilhelma” stanowi żywy organizm, którego rozwój rozciąga się na okres trzech stuleci. Obecnie należy ona do najbogatszych biologicznie miejsc. Na jej obszarze żyje 1200 gatunków zwierząt, 8500 gatunków i odmian

roślin, jak też 160 gatunków roślin drzewiastych. Początki „Wilhelmy” sięgają do powstania Parku Rosenstein. Tam latach 1824–1829 król Wilhelm I Wirtemberski zbudował Zamek Rosenstein. Odkrycie źródeł wody mineralnej prowadziło do powstania „Wilhelmy”. Król Wilhelm I Wirtemberski zainspirował budowę prywatnego „Domu kąpielowego w stylu orientalnym” (razem z oranżerią i szklarnią). Odpowiedzialny za projektowanie założeń ogrodniczych był Karl Ludwig von Zanth (1796–1857), jego dziełami są m.in. *Mauretański dom wiejski*, *Belvedere*, czy *Ogród mauretański*. W roku 1949 został utworzony Ogród zoologiczno-botaniczny (przez Alberta Schöchle). Obecnie obszar „Wilhelmy” obejmuje prawie 30 ha i 1500 drzew. Najstarsze drzewa pochodzą z 1840 roku. Są to ogromne platany, cisy, duży gaj magnoliowy i sławne miłorzęby.

Pewnego rodzaju sercem historycznej „Wilhelmy” jest „Ogród mauretański” otoczony przez kilka budowli w stylu mauretańskim. Ogród ten charakteryzuje się kwitnącymi magnoliami (koniec marca – początek kwitnienia). Jest ich 69 i tworzą największy gaj magnoliowy na północ od Alp. Do typowych

magnolii „Wilhelmi” należy magnolia Soulange’a ‘Lennei’ (*Magnolia soulangiana* ‘Lennei’), magnolia mieszańcowa Soulange’a (*Magnolia x soulangiana*), mieszaniec magnolii Greshama ‘Heaven Scent’. W zbiornikach wodnych pływają różnorodne lilie wodne (40 różnorodnych gatunków i odmian). Na tarasach rosną także barwne piwonie drzewiaste (m.in. kwitnąca na różowo *Paeonia suffruticosa* i żółto *Paeonia x lemoinei* ‘Golden Vanity’). Już w XIX wieku, w epoce wiktoriańskiej rozwinęło się zainteresowanie dla paproci. Współcześnie w szklarniach rośnie ponad 100 różnych tropikalnych paproci. Jeśli chodzi o rośliny rosnące w „Domach pokazowych”, to ich wybór zależał od właściwości takich jak: piękno, skłonność do obfitego kwitnienia, rzadkość oraz możliwość wykorzystania roślin w osiągnięciu stylu orientalnie-egzotycznego. Bardzo różnorodne są egzotyczne bromelie. W „Wilhelmie” uprawia się 600 gatunków bromelii. W Stuttgarcie uprawia się ponad 1500 gatunków storczyków, a także sporo egzotycznych azalii, kamelii (200 gatunków), fuksji (200 gatunków), egzotycznych tilandsii, a także agaw i kaktusów. Można także ujrzyć dojrzewające ananasy i owoce kakaowca. Interesujący jest także jawański ogród przydomowy, pokrywający codzienne zapotrzebowanie rodziny na owoce, warzywa i przyprawę.

„Wilhelma” jako ogród zoologiczno-botaniczny pragnie także pokazać zwiedzającym zwierzęta w możliwie naturalnym środowisku. Stąd też domy pokazowe „Wilhelmy” wymagają od opiekunów zwierząt, ogrodników, zoologów i botaników możliwie najwyższych kwalifikacji. Przykładowo w Domu Amazonii uprawia się 130 roślin (z obszaru Parku Narodowego ‘Floresta Nacional do Tapajos’). Podobnie sprawa wygląda w przypadku Pustyni Senora. Żółwie wymagają przy tym typowych obszarów śródziemnomorskich, a śnieżne pantery ubogich krajobrazów górskich. Zmiana klimatu przedstawiona jest na przykładzie krajobrazu z wyspy Vanutu, która jest zagrożona w swoim dalszym istnieniu (w wyniku podnoszenia poziomu oceanów).

Na obszarze „Wilhelmy” rośnie wiele wspaniałych drzew. Występują one w grupach, rzędach i alejach. Różnią się one ulistnieniem i korą, determinując obraz całego parku. Jest 1600 drzew podzielonych na 160 gatunków krajowych i egzotycznych. Do najważniejszych należą miłorzęby dwukłapowe (*Ginkgo biloba*). Mają one przepiękne liście, które jesienią zabarwiają się na błyszczącą barwę żółtą. Duże znaczenie na obszarze „Wilhelmy” posiadają aleje platanowe i lipowe. Na uwagę zasługują już wymienione magnolie,

a także posiadające ciernie gledicje trójcierniowe, różne gatunki klonów, tulipanowce amerykańskie, czy orzechy czarne. Na obszarze „Wilhelmy” rośnie ponad 130 platanów (*Platanus x hispanica*). Wiele z nich liczy już ponad 150 lat i osiąga ponad 30 m wysokości. Drzewa te są jednak wyjątkowo długowieczne i mogą dożyć nawet do 300–500 lat. Posiadają one barwną korę na pniach, duże korony i podobne do klonów liście. Duża jest także liczba mamutowców olbrzymich, nazywanych potocznie sekwojami (*Sequoia dendron giganteum*). Drzewa te i inne drzewa iglaste tworzą tło dla barwnych azalii, różaneczników, barwnych dereni i oczarów.

„Wilhelma” zmienia się zasadniczo w ciągu pół roku. Na wiosnę pojawia się morze kwiatów, m.in. bratki i wiele roślin cebulkowych – tulipany, hiacenty, czy narcyzy. Kwitną wtedy też sławne magnolie „Wilhelmy”. W ciągu lata kwitną rabaty kwiatów jednorocznych, rabaty bylinowe i łąki kwiatowe. Jesienią przebarwia się wiele gatunków drzew. Najpiękniejsze liście posiadają wtedy: miłorzęby, lipy, klony, leszczyny drzewiaste, drzewo żelazne (parocja perska), tulipanowce. Wiele drzew posiada także piękne owoce. Sławne są także subtropikalne tarasy, gdzie rosną: cyprysy, wiecznie zielone magnolie i palmy (przechowywane zimą w szklarniach). Także i zimą „Wilhelma” oferuje piękne widoki: malarski pokrój magnolii, niezwykłą orientalną architekturę czy piękne czerwone barwy pni licznych tutaj mamutowców. Na uwagę zwiedzających zasługują też liczne rzeźby ogrodowe.

Książka autorów ze Stuttgartu zasługuje na szeroką uwagę polskich czytelników. Przedstawia ona znakomicie ogród zoologiczno-botaniczny „Wilhelma”. W znanych szklarniach żyją nie tylko rośliny, ale także zwierzęta. Stanowi ona dobrą próbę przedstawienia najważniejszych osiągnięć tego fascynującego ogrodu zoologiczno-botanicznego. Jest on stosunkowo mało znany w Polsce, pomimo jego piękna i wartości naukowo-dydaktycznych.

Prof.(em.) dr hab. Eugeniusz Kośmicki
(Poznań), e-mail: e.h.kosm@gmail.com